नेपालमा बाथ ज्वरो र बाथ मुटुको रोग

डा. प्रकाश राज रेग्मी

मुटु रोग विशेषज्ञ

अज्ञानताको रोग

मुटुका धेरै रोगहरु मध्ये बाथ ज्वरो र बाथ मुटुको रोग एक खतरनाक रोग हो । यो रोगले बिशेषगरी बालबालिका र युवाहरुलाई प्रभाव पार्दछ । हाम्रो देश अविकशित देश हो । हाम्रो देश र हाम्रो जस्तै अविकशित देशहरुमा बाथ ज्वरो र बाथ मुटुको रोगका कारण बर्षेनी धेरै बाल बालिकाहरुले अकालमै ज्यान गुमाई रहेका छन् ।

हाम्रो देश शहरहरु भन्दा धेरै गाउँ नै गाउँले भरिएको छ । गाउँहरुमा यो रोग बढी भएको पाइन्छ । यस रोग लाग्दा शुरुमा घाँटी दुख्ने हुन्छ अनी केहि दिन भित्र जोर्नीहरु दुख्ने र साथमा ज्वरो आउने हुन्छ । पछि गएर मुटुको भल्भहरु खराब भएर जान्छन् । यो रोग लाग्ना साथ घाँटी दुखी ज्वरो आएको शुरुको अवस्थामा तथा हात खुट्टाका जोर्नीहरु दुख्ने भएको अवस्थामा नै राम्रोसंग उपचार गर्न सकेमा मुटुका भल्भहरु खराब भई बाथ मुटुको रोग उत्पन्न हुनबाट जोगाउन सकिन्छ ।

यदि समयमै उपचार हुन सकेन भने मुटुका भल्भहरु खराब हुन जान्छन् । यदि भल्भहरु खराब भएमा भल्भहरु फेर्नु पर्ने हुन्छ । भल्भहरु फेर्नका निमित्त जटिल अप्रेशनहरु गर्नु पर्दछ । बास्तवमै अप्रेशन अत्यन्तै खर्चालु हुन्छ । साधारण नेपालीहरुको निमित्त यो असंम्भव हुनसक्छ । त्यसैले समयमै मुटुका भल्भहरुलाइ क्षतिग्रस्त हुनबाट बचाउन आवश्यक छ । यसका निमित्त समयमै रोगबारे जानकारी प्राप्त गरी, नेपाली जनताका सामु पुऱ्याउने र रोगको नियन्त्रणका उपायहरुबारे व्यापक प्रचार प्रसार गर्नु अत्यन्तै जरुरी देखिन्छ । यस रोगबारे वास्तविक कुराहरु थाहा नपाएर नै धेरै नेपालीहरु पीडित हुन पुगेका छन् । अज्ञानता र अशिक्षा नै यस रोग लाग्नुको मुख्य कारण बन्न पुगेको छ ।

बाथ ज्वरो

३ देखि १५ बर्षको कलिलो उमेरमा बराबर घाँटी दुख्ने हुनसक्छ । घाँटि दुख्ने गरेका केटाकेटीहरुलाई घाँटि दुखेको १ देखि ४ हप्ता पछी एक किसिमको ज्वरो आउन सक्छ । यो ज्वरो आउँदा एक पछि अर्को गरी हात खुट्टाका ठूला जोर्नीहरु दुख्ने र सुन्निने हुन्छन् । यस ज्वरोलाई बाथ ज्वरो भनिन्छ । यसै ज्वरोको कारणले पछि गएर ५०% भन्दा बढी बालबालिकाहरुको मुटुको भल्भहरु खराब हुने रोग लाग्दछ । यसलाई बाथ मुटुको रोग भनिन्छ । बाथ ज्वरो र बाथ मुटुको रोग एकै रोगका दुइ अवस्थाहरु हुन् । बाथ ज्वरो भन्नाले मुख्यतया-ज्वरो आएको र जोर्नीहरु दुखेको अवस्थालाई बुझिन्छ भने बाथ मुटुको रोग भन्नाले मुटुका भल्भहरु खराव भैसकेको अवस्थालाई बुझिन्छ ।

बाथ ज्वरो के हो ?

यो रोग शुक्ष्म किटाणुको कारणबाट हुने गर्दछ । यो किटाणुको नाम बिटा हेमोलाईटिक स्ट्रेप्टोकोकस गुप 'ए' हो । यो किटाणु हाम्रो शरीरमा प्रवेश गरीसके पछी घाँटि दुख्ने, ज्वरो आउने हुन्छ । तर ५-७ दिनमा घाँटि दुखेको ठिक पनि हुन्छ । यसको १ देखि ४ हप्तमा फेरी ज्वरो फर्कने तर यस पल्ट साथमा घुडाँ, कुर्कुच्चा, कुहिना आदीका जोर्नीहरु दुख्ने संभावना रहन्छ । जोर्नीहरु दुख्ने हुनाले यस रोगलाई बाथ ज्वरो भनिएको हो । यो रोग ३ देखी १५ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरुलाई लाग्ने संम्भावना धेरै हुन्छ । २ बर्ष भन्दा कम र २५ बर्ष भन्दा बढी उमेरका मानिसलाई यो ज्वरोले कमै मात्रामा आक्रमण गर्दछ ।

यो रोग आर्थिक रुपले पिछडिएका, स्वास्थ्य उपचार सेवाबाट टाढा रहेका मानिसहरुमा बढि मात्रामा देखीने गर्दछ । तर धनी मान्छेहरुलाई पनि यस रोगले आक्रमण गर्न छाडेको देखिदैन । अर्थात यो रोग धनी गरिब सबैलाई लाग्दछ ।

ज्ञान भए बाथ ज्वरो चिन्न सजिलै सकिन्छ

यो रोगलाई समयमै पत्ता लगाउन सक्नु अत्यन्तै जरुरी हुन्छ । यदि समयमै पत्ता लगाउन सकिएन भने बिरामीको मुटु क्षतिग्रस्त हुन्छ । त्यसैले गर्दा यसको बारेमा समयमै होशियार हुन आवश्यक देखिन्छ । हाम्रो गाउँ शहरमा कतिपय अभिभावकहरुले आफ्ना बालबालिकाहरुलाई बाथ ज्वरो भएको समयमा हेलचेक्रयाई गरेको पाइन्छ । कतिपय स्वास्थ्यकर्मीहरुले पनि बाथ ज्वरोको सहि रुपले पहिचान गर्न नसकी ठिक उपचार सिफारिस नगरेका थुप्रै उदाहरणहरु छन् । अभिभावक र स्वास्थ्यकर्मीहरुले यस्तो गर्नुको पछाडि पक्कै पनि यस रोग बारे पूरा जानकारी नभएरै हुन सक्छ । यसरी रोग बारे पूरा ज्ञान र यस रोग बाट उत्पन्न हुने खतराहरुबारे ज्ञान भएन भने एउटा व्यक्तिको सानो गल्तीको कारणले अर्को व्यक्तिले ठूलो नोक्सानी व्यहोर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसैले समयमै यसबारे जानकारी प्राप्त गर्नु आवश्यक देखिन्छ । यसका लागि बाथ ज्वरोका लक्षणहरु थाहा पाउन आवश्यक हुन्छ ।

बाथ ज्वरोका लक्षणहरु

१. शुरुमा घाँटि दुख्ने र ज्वरो आउने हुन्छ । ज्वरो आएको ५-६ दिन पछि औषधी खाएर वा नखाएरै घाँटि दुख्ने ठिक हुन्छ ।

२. घाँटि दुख्ने र ज्वरो आउने ठिक भएको १ देखि ४ हप्ताको बिचमा फेरी ज्वरो बल्झीएर आउछ र यसपल्ट साथमा पालै पालो घुडाँ, कुर्कुच्चा, कुहिना, नाडी आदिका जोर्नीहरु दुख्ने र रातकीएर सुन्नीने हुन्छ । यसमा एउटा जोर्नी दुख्न कम हुना साथै अर्को जोर्नीमा दुखाई सर्छ । यस प्रकार एउटा जोर्नीको दुखाइ ठिक हुँदै जाँदा अर्को जोर्नी दुख्न थाल्दछ । एकदेखि अर्को जोर्नीमा सर्दै जाने भएको हुनाले यसलाई सर्ने बाथ भनेको हो । अरु रोगहरुमा हुने बाथमा जोर्नीहरु एकै पल्ट प्रभावित हुन्छन् भने बाथ ज्वरोमा भने एउटा जोर्नी ठिक भए पछी अर्कोमा दुखाई सर्ने अचम्मको लक्षण देखीन्छ । यो सर्ने बाथ यस रोगको अत्यन्त महत्वपूर्ण लक्षण हो ।

३. बाथ ज्वरोको सबै भन्दा नराम्रो पक्ष मुटुमा असर परी मुटु सुन्निनु र भल्भहरु बिग्रनु हो । यस रोगबाट मुटुका ४ भल्भहरु मध्ये कुनै एक वा सो भन्दा बढी भल्भहरु बिग्रेर, साँगुरिने वा खुकुलो हुने हुन्छ । यसको कारणले गर्दा मुटुमा हुने रक्त प्रवाहमा बाधा आउन सक्छ । मुटुका भल्भहरुबाट रगत आउन र जान अप्ठेरो पर्छ । त्यस पछि मुटु सुन्निन्छ ।

जोर्नीलाई चाट्छ मात्र तर मुटुलाई टोक्छ

यस रोगबाट दुखेको जोर्नी ठिक भएर जान्छ । यसमा कुनैपनि नराम्रो असर रहदैन । यो रोगले असर पारे पछि मुटु नराम्रोसँग बिग्रन्छ । औषधी गरे पनि यो पुरानै अवस्थामा आउन सक्दैन । यसैले भनिएको हो - यो रोगले जोर्नीलाई चाट्छ मात्र तर मुटुलाई टोक्छ ।

४. कसै कसैमा कुहिनामा, घुडाँ मुनी, नलि खुट्टाका छाला मुनी साना साना केराउका दाना जत्रा गिर्खाहरु देखापर्दछन् । यि गिर्खाहरु केही दिन देखि केहि हप्ता सम्म र कहिले काँहि भने केही बढी समयसम्म रहि रहन्छन् । यस्ता गिर्खाहरु भएका धेरै जसो बिरामीहरुको मुटु सुन्निएको थाहा भएको छ ।

५. कसै कसैमा पेट या पछाडी पिठिउमा, नचिलाउने, बिचमा सेतो र वरीपरी रातो चक्काहरु भएको डाबरहरु पनि देखापर्दछन ।

६. कसै कसैमा भने त्यत्तिकै हात गोडाहरु मध्ये कुनै एक भागमा झड्का दिएर चल्ने अचम्म खालको लक्षण देखिन्छ । बाथ ज्वरोले दिमागमा असर पार्दा यस्तो हुन सक्दछ ।

बाथ ज्वरो हो भनेर कसरी थाहा पाउने ?

बाथ ज्वरो पहिचान गर्ने काम त्यति कठिन नभए पनि डाक्टर तथा स्वास्थ्य कर्मीहरुबाट यसको पहिचान कार्यमा कहिलेकाहीं त्रुटीहरु हुने गरेका छन् । यसकारण विश्वस्वास्थ्य सघंद्वारा बाथ ज्वरो सजिलो तरीकाबाट पहिचान होस् भन्नाका निमित्त केही निर्देशिकाहरु तयार पारिएको छ ।

मुटु रोग विशेषज्ञहरु तथा यस रोगमा अनुभव प्राप्त अन्य चिकित्सकहरुले यो रोग सजिलै पहिचान गर्न सक्छन् । यस कारण घाँटी दुख्ने, ज्वरो आउने, जोर्नीहरु दुख्ने आदि भएमा तुरुन्त मुटु रोग विशेषज्ञ, फिजिसिन डाक्टर अथवा उहाँहरु उपलब्ध नभएमा कुनै पनि उपलब्ध डाक्टर कहा उपचारका लागि गई हाल्नु पर्दछ । बाथ ज्वरो पत्ता लगाई दिने जिम्मा डाक्टरलाई नै दिनु पर्दछ । कसैको लहैलहैमा लागेर उपचार कार्यमा ढिलाई गर्नु हुँदैन ।

बाथ-ज्वरो नलागोस् भनी के गर्ने ?

घा“टी दुख्दा औषधी गर्ने

कुनै पनि अवस्थामा घाँटि दुख्ने, ज्वरो आउने भएको बेलामा नै यसको उपचार गर्नु वाथ ज्वरो उत्पन्न हुने संम्भावनालाई रोक्ने सबैभन्दा राम्रो उपाय हो । यसलाई प्राथमिक रोकथाम भनिन्छ । विभिन्न जातका किटाणुहरु मध्ये 'स्ट्रेप्टोकोकस ग्रुप ए' जातका किटाणुहरुको संक्रमणबाट घाँटि दुख्ने भएकाहरु मध्ये ३% लाई वाथ ज्वरो उत्पन्न हुने धेरै सम्भावना हुन्छ । यदि बालबालिकाहरुलाई बारम्वार घाँटि दुख्ने गरेको छ भने किन दुखेको हो तुरुन्त पत्ता लगाई औषधी प्रयोग गर्नु पर्छ । घाँटि दुखेको अवस्थामै उपचार गरेमा वाथ ज्वरो उत्पन्न हुने सम्भावनालाई १० गुणाले घटाउन सकिन्छ ।

बाथ-ज्वरो लागि हाल्यो भने के गर्ने ?

मुटु नबिग्रियोस र बाथ-ज्वरो नफर्कियोस भनि औषधी गर्ने

बाथ ज्वरो एक पल्ट लागि सके पछि फेरी फेरी पनि यो फर्कन सक्छ । जसरी शुरुमा यो रोग लाग्दा मुटुलाई नोक्सानी पुर्‍याउछ त्यसरी नै फेरि फेरि पनि भएमा प्रत्येक पल्ट मुटुलाई झन् झन् नोक्सानी पुर्‍याउने गर्दछ । त्यसैले गर्दा पटक पटक यसले आक्रमण नगरोस् भन्नाका निमित्त गरीने उपचार महत्वपूर्ण छ । यसलाई द्वितीय रोकथाम पनि भनिन्छ । यसमा विशेषगरी लामो समयसम्म (करीव १ महिना) शरीरमा रहिरहने पेनिसिलिन को सूई प्रयोग गरीन्छ । पेनिसिलिनको सूई प्रत्येक ३/३ हप्तामा लिइरहेमा हाम्रो शरीरमा बाथ-ज्वरोका किटाणुहरु बढ्न पाउँदैनन् । अनि वाथ ज्वरो फर्कने संभावना कम हुन्छ ।

बाथ मुटुको रोगको उपचार

मानिस लाइ रोग लाग्दछ । आफ्नो रोगको बारेमा उपचार संभव छ या छैन जान्ने उत्सुकता रहन्छ । बिरामीको इच्छा रहन्छ की उपचार पछी रोग निर्मूल होस् । यदि बिरामीलाई न्यूमोनिया वा क्षयरोग लाग्यो भने केही समय औषधी सेवन गर्नाले रोग ठीक हुन्छ तर बाथ मुटुको रोग एक पल्ट लागिसके पछि उपचारले पूर्ण ठिक पार्न सकिदैन किनकी यसले मुटुको भल्भलाई स्थायी रुपमा बिगार्दछ । यस रोगमा उपचार रोग निर्मूल पार्ने तर्फ नभई रोगका लक्षणहरुलाई कम गर्ने तथा रोगलाई बढ्न नदिने तर्फ केन्द्रित रहन्छ । बाथ ज्वरो उपचार पछि पनि पटक पटक फर्कन सक्दछ । जति जति पटक यसले आक्रमण गर्दछ उति उति मुटुका भल्भहरु बिग्रने क्रम जारी रहन्छ । यस कारण बाथ ज्वरो पटक पटक नफर्कोस भन्नाका लागि लामो समय सम्म पेनिसिलिनको सूई लिई राख्नु पर्दछ ।

बाथ मुटुका रोगीहरुमा देखिने लक्षणहरु जस्तै दम बढ्ने, मुटु हल्लिने, खुट्टाहरु सुन्निने, छाति दुख्ने, कफमा रगत देखिने आदी कम गर्न बिभिन्न औषधीहरु प्रयोग गरिन्छ । औषधीहरुको सेवनबाट रोगीको कष्टलाई कम गर्ने, जिवन यापन गर्न सजिलो पार्ने तथा वाथ मुटुको रोगबाट उत्पन्न हुन सक्ने गंभिर खतराहरु जस्तै हार्ट फेल, पक्षघात, भल्भको इन्फेक्सन आदी हुनबाट रोगीलाई सुरक्षित राख्ने प्रयास गरिन्छ । जिवन भर नै औषधी सेवन गर्नु पर्ने हुन्छ । यदी औषधी सेवन नगरेमा जिवन नै खतरामा पर्दछ । कतिपय बिरामीहरु अप्रेशन गराए पछी ठिक हुन्छ भन्ने धारणा राख्दछन् तर अप्रेशनै गराएतापनि जीवनभर कुनै न कुनै औषधि सेवन गरिरहनै पर्ने हुन सक्छ ।

बाथज्वरो नियन्त्रणमा अभिभावक तथा शिक्षकहरुको भूमिका

१) बाथज्वरोको लक्षण भएका विद्यार्थीहरुलाई चिकित्सक कहाँ उपचारका लागि पठाईदिने ।

२) ३ हप्ते पेनिसिलिनको सुई लगाउने गरेका विद्यार्थीहरुको सूची राख्ने र उनीहरुलाई सुई लगाउने समय भएपछि सम्झाई दिने । सुई लगाउने तर्फ प्रोत्साहित गर्ने ।

३) चिसो र गुम्सिएको स्थानमा बस्ने बालबालिकाहरुलाई बाथज्वरोले बढी मात्रामा आक्रमण गर्ने भएको हुनाले कक्षा कोठाहरु घाम पस्ने र हावा राम्रोसंग खेल्ने किसिमको बनाउने । एउटै कक्षा कोठामा धेरै विद्यार्थीहरुलाई पठनपाठन नगराउने ।

४) प्रत्येक मुटु हल्लिने र स्याँ स्याँ गर्ने विद्यार्थीलाई हृदयरोग विशेषज्ञ अथवा सम्बन्धित चिकित्सक कहाँ उपचारका लागि पठाउने ।

५) आफ्नो समाजमा वरिपरि बाथज्वरोको लक्षण देखिएको जोसुकैलाई पनि सम्बन्धित चिकित्सक कहाँ उपचारका लागि पठाउने ।

६) अभिभावकहरु पनि आफ्ना सन्तान, तथा भोलीका हाम्रा भरोसा र सुन्दर सपनालाई यो डरलाग्दो रोगबाट टाढै राख्नका लागि समयमा नै सचेत हुनुपर्दछ । त्यसैले प्रत्येक अभिभावकहरुले आ-आफ्ना बालबालिकाहरुलाई बाथ ज्वरोका लक्षणहरु देख्ने बित्तिकै ढिलाई नगरी उपचार गराउनु पर्छ ।

बाथ-मुटुको रोग-रोकथामको प्रयास

नेपालमा बाथ-ज्वरो र बाथ मुटुको रोगको रोकथाम सम्बन्धमा विद्यमान समस्याहरु बारे अध्ययन र खोजी गर्दै जाँदा यस सम्बन्धमा निकै धेरै समस्याहरु रहेको फेला पऱ्यो । सर्वप्रथम यस रोगका कारण नेपालमा विरामीहरु मर्ने र हजारौंको संख्यामा मुटुको भल्भ क्षतिग्रस्त भई भल्भ नै फेर्नु पर्ने खालको अत्यन्तै जोखिम र खर्चिलो अप्रेशन गर्नु पर्ने अवस्थामा रोगीहरु रहेको यथार्थ फेला पऱ्यो । यस रोगले स्कूल जाने उमेरका बाल बालिकाहरुलाई प्रथम आक्रमण गर्ने, शुरुमा घाँटी दुख्ने, पछि जोर्नीहरु दुख्ने र साथमा ज्वरो पनि आउने अनि पछि गएर मुटुलाई नै बिगार्ने भएता पनि स्कूलमा बिद्यार्थीहरुलाई पढाईने शिक्षा सामग्रीमा यस रोग सम्बन्धमा कहि कतै उल्लेख नभएको भेट्दा सारै दुःख लाग्यो । बाल बालिकाहरुलाई घाँटी दुख्ने र जोर्नीहरु दुख्ने समस्याबाट मुटुको रोग उत्पन्न हुन्छ भन्ने जानकारी नै नभए पछि रोग बढ्दै जानु र नियन्त्रण गर्न नसकिनु स्वभाविकै हो । यसैको फलस्वरुप प्रत्येक दिन जसो समाचारपत्रहरुमा मुटुको भल्भ फेर्नु पर्ने रोग लागि ज्यान जोखिममा परेको तर पैसा नभएको कारण अप्रेशन हुन नसकेकाले आर्थिक सहयोगका लागि आह्वान गर्दै सूचना प्रकाशित हुने गरेको हामी सबैले जानेकै कुरा हो । रोगको उपचार गर्ने तर्फ लाग्नु भन्दा रोगै लाग्न नदिनु वेश भन्ने मन्त्र नजपेको व्यक्ति स्वास्थ्य क्षेत्रमा सायदै कोही होला । तर मामुली घाँटी दुख्ने समस्या र जोर्नीहरु दुख्ने भएको बेलामा ४०-५० रुपैयाको औषधीले पूर्ण रुपले निको हुन सक्ने यो ज्यानमारा मुटुको रोगको रोकथाम तर्फ खै हामी सबैको ध्यान गएको ? हाम्रो ध्यान यस तर्फ नपुग्दा रोगको रोकथाम हुन नसकि जटिल र अत्यन्तै खर्चिलो (एउटा भल्भ फेर्न सरकारी अस्पतालमा कम्तिमा १.५ लाख रुपैया खर्च लाग्ने) अप्रेशन गर्नु पर्ने स्थिती उत्पन्न हुने गरेको देखिन्छ । श्री ५ को सरकारले गरिव नेपालीहरुले अप्रेशन गराउन नसकि भटाभट मरिरहेको स्थितीलाई बुझेर वीर अस्पताल र शहिद गंगालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्रमा १००-१०० वटा कृतिम मुटुको भल्भ निशुल्क उपलब्ध गराउने निर्णय गरेको छ । उपचारका लागि सानै भए पनि केही राहत यसबाट मिलेको छ तर रोकथामको पक्ष तर्फ कदम चाल्नु अझ बढी आवश्यक देखिन्छ ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल हृदय रोग निवारण प्रतिष्ठानले राष्ट्रिय स्तर मै बाथ-ज्वरो र बाथ मुटुको रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्न श्री ५ को सरकार स्वास्थ्य मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने र यस कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने निर्णय गरि आवश्यक कागजात तयार पार्ने कार्य समेत गऱ्यो । यस सम्बन्धमा गृहकार्य गर्दै जाँदा यो देखीयो की श्री ५ को सरकार स्वास्थ्य मन्त्रालय अन्तर्गत जनतालाई स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउने ज्यादै राम्रो ल्भतधयचप रहेछ । नेपाल अधिराज्य भरि ८३ भन्दा बढी अस्पतालहरु, १० वटा स्वास्थ्य केन्द्रहरु, ७०० भन्दा बढी स्वास्थ्य चौकीहरु र ३१७० भन्दा बढी उप-स्वास्थ्य चौकीहरु गाउँ गाउँमा फिजिएका रहेछन् । बाथ-ज्वरो र बाथ मुटुको रोगको नियन्त्रणका लागि २५ रुपैया पर्ने, ४ हप्तासम्म असर गरिरहने पेनिसिलिनको सूई बिरामीलाइ ५ वर्ष सम्म ३-३ हप्ताको फरक पारेर लगाउनु पर्ने हुन्छ । यो सूई सर्वत्र निशूल्क उपलब्ध गराई रोग लाग्ने वित्तिकै सूई लगाई दिने व्यवस्था मिलाउन सके यस ज्यानमारा मुटुको रोगको रोकथाम तर्फ अत्यन्तै ठूलो कदम हुने थियो । सूई निशूल्क उपलब्ध गराउन बर्षेनी २ करोड रुपैया खर्च लाग्दो रहेछ । आफ्ना नागरिकहरुलाई खतरनाक मुटुको रोगबाट बचाउन बर्षेनी २ करोड रुपैया जुटाउन एउटा राष्ट्रको लागि कुनै ठूलो कुरा होइन आखिर हामी मागेरै खाने जात हो । यस महान कार्यका लागि माग्नु भनेको दातालाई पनि खुशी पार्नु हो जस्तो लाग्छ ।

हामीलाई नेपालका स्वस्थ्य चौकीहरुमा सरकारी निकायहरुद्वारा गरिने औषधीको आपूर्तिका बारेमा बढो महत्वपूर्ण जानकारी प्राप्त भयो । पेनिसिलिन सूई स्वास्थ्य चौकी मार्फत बाथ मुटुका रोगीहरुलाई निशूल्क उपलब्ध गराउन के संभव होला भनि हामीले जिज्ञासा राख्दा स्वास्थ्य चौकीहरुमा प्रयोग नभएर फालिएका हजारौं सिसी पेनिसिलन सूई ९क्ष्लवभअतष्यल एएँ० रहे छन् भनि थाहा भयो । किन प्रयोग नगरेको त भनि बुझ्दा पेनिसिलन सूई लगाउँदा मान्छेको ज्यानै जान सक्ने साथै यस्ता केहि घटनाहरु घटिसकेको हुनाले जनताको विरोध र गालीको सामना गर्नु पर्ने भएकाले जिल्लाहरुका स्वास्थ्यकर्मिहरुले यो सूई लगाई दिन मान्दैनन्, यस कारण सूई प्रयोगमा आउँदैन र फालिन्छ भन्ने बुझ्नमा आयो । बडो अचम्मको स्थिति रहेछ । एका तर्फ बाथ ज्वरो नियन्त्रणका लागि अधिराज्यभर पेनिसिलिन

सूई निशूल्क वितरण गर्न स्रोत कताबाट जुटाउने होला भन्ने हामीलाई पीर, अर्कोतिर सूई लगाएर मान्छे मर्न सक्छ यसकारण सूई नै नलगाई प्रयोग मै नआई सूई फाल्नु पर्ने अवस्था । कस्तो विडम्बना !

बाथ-ज्वरोको रोकथामका लागी विश्व स्वास्थ्य संघद्वारा सिफारिस गरिएको पनिसिलिन सूई ९क्ष्लव। द्यभलशबतजष्लभ एभलष्अर्षीष्लि० र हाम्रा स्वास्थ्य चौकीहरुमा फालिने गरेको पेनिसिलिन सुई ९क्ष्लव। एचयअबष्ल एभलष्अर्षीष्लि ायचतभ० अर्थात क्ष्लव। एएँ उस्तै उस्तै हो । फरक यति मात्र छ कि क्ष्लव। द्यभलशबतजष्लभ एभलष्अर्षीष्लि एक पल्ट लगाए पछि यसको शरिरमा असर ४ हप्तासम्म रहिरहन्छ तर क्ष्लव। एचयअबष्लभ एभलष्अर्षीष्लि ँयचतभ को असर भने १ दिनमात्र रहन्छ । दिन दिनै लगाई राख्नु पर्ने हुनाले क्ष्लव। एएँ बढि झन्झटिलो छ । क्ष्लव। द्यभलशबतजष्लभ एभलष्अर्षीष्लि १ पल्ट लगाएपछि यसको शरिरमा असर ४ हप्ता सम्म रहिरहने हुनाले यो बढी सरल, व्यवहारिक र सस्तो पर्न आउँछ । यस कारण विश्व स्वास्थ्य संघले यो सूई मुटुरोगको रोकथामका लागि शिफारिस गरेको हो । जिल्ला अस्पतालहरु र स्वास्थ्य चौकीहरुमा क्ष्लव। एएँ को सट्टा क्ष्लव। द्यभलशबतजष्लभ एभलष्अर्षीष्लि उपलब्ध गराउने नीति श्री ५ को सरकारले लियो भने एउटै गोलीले २ वटा चरा मार्न सकिने थियो । हाल स्वाथ्य चौकी तह सम्म वितरणमा रहेको क्ष्लव। एएँ, ब्च्क्ष ९ब्अगतभ 琎भकउष्चबतयचथ क्ष्लाभअतष्यल० रोग को उपचार र यसबाट हुने बाल मृत्युलाई घटाउन नीतिगत रुपमै प्रयोगमा ल्याईएको हो । ब्च्क्ष को उपचारकालागि क्ष्लव। द्यभलशबतजष्लभ एभलष्अर्षीष्लि पनि क्ष्लव। एएँ जति कै प्रभावकारी भएको र बाथ ज्वरो र बाथ मुटुको रोगको रोकथामका लागि पनि यो उपयोगी हुने भएकोले क्ष्लव। एएँ को सट्टा क्ष्लव। द्यभलशबतजष्लभ एभलष्अर्षीष्लि लाई नै जिल्ला अस्पताल देखि स्वास्थ्य चौकी तह सम्म प्रयोगमा किन नल्याउने ?

श्री ५ को सरकार स्वास्थ्य मन्त्रालयले कुन तहको स्वास्थ्य संस्थामा कुन कुन औषधीहरु अनिवार्य उपलब्ध गराईनु पर्छ भनी ल्वतष्यलर्बाीष्कत या भ्ककभलतर्ष्बा म्चगनक ल्भउबा तय गरेको छ । यस अन्तर्गत जिल्ला अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी र उप स्वास्थ्य चौकी आदी विभिन्न तहका स्वास्थ्य निकायहरुमा अनिवार्य रुपमा उपलब्ध गराइनु पर्ने औषधीहरुको नामावली स्वास्थ्य मन्त्रालय, औषधी व्यवस्था विभाग द्वारा निकालिएको पुस्तिकामा प्रकाशित छ । यो नामावली हेर्दा थाहा हुन्छ की क्ष्लव द्यभलशबतजष्लभ एभलअर्षीष्लि स्वास्थ्य चौकि बाहेक माथिका सबै स्वास्थ्य निकायहरुमा उपलब्ध गराईनु जरुरी छ । यसको मतलब सबै जिल्ला अस्पतालहरुमा यो पेनिसिलिन सूई स्वास्थ्य मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने नीति लिएको छ । तर व्यवहारमा भने यो देखिएको छैन । यस नीतिलाई अझ व्यापक गरि व्यवहारमा उतार्न सके बाथ मुटुको रोगको रोगथाम तर्फ ठूलो कदम हुने थियो ।

अब रह्यो समस्या सूई लगाउँदा एलर्जी भएर बिरामी मर्न सक्छ भन्ने कुरा । पेनिसिलिन सूईमा एलर्जी भएर मृत्यु हुने संख्या १ लाखमा १ जना हो । यो प्रमाणित तथ्य हो । १ लाखमा १ जना भनेको सारै सानो संख्या हो । यस कारण सहि तरिकाले सूई लगाउने र एलर्जि भएको अवस्थामा तुरुन्त आवश्यक उपचारको व्यवस्था मिलाएको खण्डमा यो कुनै ठूलो समस्या होइन । स्वास्थ्यकर्मीले आफ्नो टाउको बचाउन बाथ-मुटुका रोगीहरुको जीवन रक्षा गर्ने पेनिसिलिन सूई नलगाई दिदा रोगीहरु प्रति ठूलो अन्याय हुन जान्छ । यो स्वास्थ्य पेशाकै बेइज्जती हो । यस कारण रोगीहरु प्रतिको आफ्नो दायित्व बोध गरि आफ्नो पेशाको इज्जत कायम राख्न प्रयत्नशील रहनु सबै स्वास्थ्यकर्मीहरुको कर्तव्य हो ।

जसरी नेपालमा सरकारी र नीजि स्वास्थ्य निकायहरुको उपयोग गरि यिनीहरु मार्फत क्षयरोग नियन्त्रण कार्यक्रम म्इत्क लागु गरिएको छ ठिक यस्तै गरि चरणबद्ध रुपमा सरकारी अस्पतालहरु, अनी स्वास्थ्य चौकीहरु मार्फत निशुल्क ३ हप्ते पेनिसिलिन सूई रोगीहरुलाई लगाई दिने व्यवस्था मिलाउन सके नेपालमा बाथ-ज्वरो र बाथ मुटुको रोगको रोकथाम तर्फ अत्यन्तै ठूलो काम हुने थियो । त्यसपछि मात्र दैनिक जसो समाचारपत्रहरुमा मुटुको भल्भ बिग्रीएर ज्यान खतरामा परेको बालरोगीलाई अप्रेशन गराउन आर्थिक सहयोग चाहियो भन्ने समाचार पढि रहनु पर्ने थिएन ।